

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 566 sahifa,
27-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Формирование здоровьесберегающей образовательной среды в начальной школе в условиях инклюзии.....	10
<i>Тургунова Нилуфар Абдусаломовна</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tez va aniq hisoblash ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	16
<i>Dehqonova Maxliyoxon Shuhratjon, Musinjonova Dildoraxon Mahmudjon</i>	
Научно-педагогический анализ методов математического моделирования: численные и аналитические подходы в обучении студентов	19
<i>Мусурмонова Маъмура Оман кизи, Жураева Феруза Бахтиёр кизи, Сарсенбаева Мархабо Шадибековна</i>	
Inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy moslashuvini rivojlantirish texnologiyasi.....	26
<i>Turdimurodova Muazzam Muzaffarbek qizi</i>	
M. Tvenning "Tom Soyerning boshidan kechirganlari" romanida bolalar obrazining tasviri masalasi	29
<i>Sattarov Farrux Nuridinovich</i>	
Pedagogik dasturiy vositalar yordamida dars sifatini oshirish	35
<i>D. K. Ibadullayev</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning kasbga qiziqishlarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati	41
<i>Isabekova Dilafruz Shermirzayevna</i>	
Молодёжь Узбекистана в системе политических процессов.....	46
<i>Юсупова Элеонора Фердинандовна</i>	
Математика o'qitishda zamonaviy yondashuvlar: vaziyatli tahlil va amaliy samaradorlik	51
<i>Matyaqubova Nazira Hikmat qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida rivojlantirishning metodik modeli.....	54
<i>Choriyev Olmosbek Baxriddin o'g'li</i>	
Fan va tilni integratsiyalashgan holda o'qitish (CLIL)	60
<i>M. D. Boynazarova</i>	
Оптимизация показателей сердечного цикла у спортсменов при хроническом физическом перенапряжении посредством фармакологической поддержки	63
<i>Нормуратов Абдулла Саппарович</i>	
Chidamlilikka yo'naltirilgan sport turlarida uglevod va energiya almashinuvini farmakologik korreksiyasi....	67
<i>Normuratov Abdulla Sapparovich</i>	
O'quvchilarga dutor ijrochiligini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari	70
<i>Sa'dullayev Og'abek Abdurashid o'g'li, Nazirullayeva Nodira Akmal qizi</i>	
Bolalar musiqa va san'at maktablarida individual va jamoa mashg'ulotlarini tashkil etish mexanizmlari (cholg'u ijrochiligi misolida).....	74
<i>Omonova Charos Baxodir qizi</i>	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining o'quv-biluv faoliyatini motivatsiyalashda interfaol metodlardan foydalanish.....	79
<i>Saidova Zulfizar Norbobo qizi</i>	
O'qituvchining kognitiv egizagi (Digital Twin): sun'iy intellekt yordamida individual pedagogik uslubni modellashtirish.....	83
<i>Kuchkarova Feruza Qambaraliyevna</i>	
Abdusamad Boboxo'jayev rahbarligida tarix va arxeologiya institutining rivoji: 1964-yilgi arxiv hujjati misolida	91
<i>Abdullayev Botir Jabbor o'g'li</i>	
Maktab o'quvchilarining musiqiy idrokni shakllantirishning ijtimoiy va didaktik zarurati.....	93
<i>Abdumannan Maxammatov</i>	

“Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kalokagatiyani rivojlantirishning KAMOL modeli asosidagi pedagogik texnologiyasi”	97
<i>Abdurahmonova Dilorom Jovliyevna</i>	
Morphological Structure and Word Formation of Ecotourism Terminology: A Cross-Linguistic Analysis With Reference to the Uzbek Language.....	104
<i>Absamatova Charos</i>	
Fizika fanini o'tmda o'qitishda masalalar yechishning ilmiy-metodik ahamiyati	107
<i>Akmal Mustafoyev Isaqulovich, Munajat Mustafoyeva Oltibekovna</i>	
Kasbiy yo'naltirilgan ingliz tili darolarida metakognitiv strategiyalar asosida akademik nutqni rivojlantirish ..	111
<i>Allamuratov G'ofur Ashurovich</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalarning mayda qo'l motorikasini rivojlantirish metodikasi	116
<i>Amanova Albina Dexqon qizi</i>	
Psychological Approaches in Teaching English in Preschool Education and their Effectiveness	120
<i>Berdiqulova Zamira Albertovna</i>	
The Role of Family, Education, and Community Systems in Shaping Individual Psychological Well-Being .	124
<i>Diibar Abdullayeva Ubaydullayevna, Iroda Panjiyeva Khayitovna</i>	
Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati	127
<i>Erboyev Suxrob Abdusalomovich</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari	131
<i>Gulmira Jumanova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini o'stirishda badiiy adabiyotning dolzarbligi	135
<i>Hasanova X. Z.</i>	
Gospital ta'lim sharoitida ona tili fanini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi	139
<i>Hikmatov Bobobek Saydulloyevich</i>	
ASB bo'lgan bolalarda sensor buzilishlarning kognitiv va ijtimoiy rivojlanishga ta'siri	142
<i>Isaxanova Oybarchin Abduraxim qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda kommunikativ faoliyat samaradorligining pedagogik mexanizmlari	146
<i>Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna</i>	
David haykali ko'z bo'lagining qalamtasvirini bajarish usullari.....	149
<i>Mo'minov Baxtiyor Karamatovich</i>	
Ta'limda fanlararo integratsiyadan foydalanishning pedagogik va psixologik asoslari	154
<i>Oblakulova Nodira Abduvali qizi</i>	
Ellipslarni tasviriy san'at va muhandislik grafikasida yasash metodikasi.....	160
<i>Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich</i>	
Kommunikativ strategiyaning yuzaga kelish omillari	170
<i>Normaxmatova Feruza Ruziboyevna</i>	
Umumta'lim maktab musiqa madaniyati darolarida raqamli texnologiyalardan foydalanish muammo va yechimlari	174
<i>O'rishboyeva Xumora O'rol qizi</i>	
Maktabda jismoniy tarbiya darolarida futbol elementlaridan foydalanib 10-11 yoshli bolalarda tezkor-kuch qobiliyatlarini rivojlantirish uslubiyati	177
<i>Qurbonbayeva Maftuna G'ayrat qizi</i>	
Maktabda darsdan tashqari futbol to'garaklarida o'quvchilarning tezkor-kuch qobiliyatlarini takomillashtirish	182
<i>Ro'ziboyeva Fotima Quدرات qizi</i>	
Matn ustida ishlash samaradorligini baholash mezonlari	187
<i>Sadarova Nilufar</i>	
Neyroestetik stimurning yosh dinamikasidagi roli: kognitiv emotsional sferani qayta tashkil etish mexanizmlari.....	193
<i>Salaxidinova Xolida Xaliljonovna</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Kasbiy ta'limda o'quvchilarning psixologik va axloqiy sifatlari 198 <i>Salomov Abdurasul Axmadovich</i>
	Funksiyaning hosilasi yordamida o'sish va kamayish oraliqlarini aniqlash metodikasi 201 <i>Sherzad Eshjanovich Bekchanov, Shohida Sadullaeva Ziyadullaeva, Abdusalom A. Xudoyberdiev</i>
	Bo'lajak tarbiyachilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishda psixologik treninglarning nazariy va amaliy asoslari..... 205 <i>Sojida Safarova Saxadin qizi</i>
	Destruktiv xulq-atvor psixologik va pedagogik qarovsizlik oqibati sifatida..... 207 <i>Umirzoqova Shodiya Lutfullo qizi</i>
	Maktabgacha ta'limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish 210 <i>Xoldorova Mashxura G'ulomovna</i>
	Роль антиоксидантной системы в повышении работоспособности спортсменов 214 <i>Нурбаев Бахтиёр Шириневич</i>
	Shaxs irodaviy sohasini rivojlantirishning psixologik determinantlari..... 217 <i>To'ychiyeva Shoyista Jumabayevna</i>
	Ta'lim jarayonida va talabalarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati 223 <i>X. Xalilova, N. Niyazova</i>
	Optimization of Periodontal Disease Treatment Tactics in Patients With Chronic Hepatitis C After Achieving a Sustained Virological Response 227 <i>Makhmudova Ugiyoy Bakhtiyorovna</i>
	Pathogenetic and Clinical Rationale for the Prevention and Management of Periodontal Diseases in Workers Within Dust-Hazardous Environments 230 <i>Turumova Marjona Bakhodirovna</i>
	Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining boshqaruv faoliyati va kasbiy madaniyati 233 <i>Imamova Nilufar Zabiyyulla qizi, Soloyeva Rayhonoy Ravshanbek qizi</i>
	Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida integratsiyalashgan ijodiy muhitni tashkil etishning ilmiy-metodologik asoslari 236 <i>Sultanov Xaytboy Eraliyevich</i>
	Ma'naviy-ma'rifiy faoliyat orqali o'smirlarda huquqbuzarlik profilaktikasining pedagogik asoslari 241 <i>Umarov Qobiljon</i>
	Maktab o'quvchilari orasida kiberbulling profilaktikasi yo'llari 245 <i>Jannazarova Juldizxan Aliiyar qizi</i>
	Kimyo ta'limi jarayonida kreativ yondashuv asosida kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish 250 <i>Allaberdiyeva Zebinisobegim Ismoiljon qizi</i>
	Universality in Phraseological Units in English, Dutch and Uzbek 253 <i>Khaydarova Guzalkhon</i>
	Texnologik ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: universitet darajasida istiqbollor 256 <i>Musurmonova Ma'mura Oman qizi, Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna</i>
	Chet el va mahalliy tajribalarda muhandislik musobaqalari samaradorligi 261 <i>N. Nomozova, A. Muxamadiyev</i>
	Autizm spektri buzilishlarining klinik-pedagogik xususiyatlari va ularni korreksiyalashning ilmiy asoslari..... 267 <i>Polatova P. M., Polvonova Kishchan Ravshanovna</i>
	Tenglamalar ildizlarini aniqlashda vatarlar usuli va python dasturiy modeli 272 <i>Rizayeva Bahoroy Jahongir qizi</i>
	Algebra fanini o'rganishda talabaning xatolarini tahlil qilish va ularni bartaraf etish usullari 277 <i>Zaxiriddinova Shahlo Zahiriddin qizi, Norboyeva E'zoza O'tabek qizi, Oqbutayeva Sumbula Normuhammad qizi</i>
	Интегрированный подход как основа развития русской связной речи иноязычных студентов неязыковых специальностей 280 <i>Бозорова Хулкар Одинакуловна</i>

Оптимизация трудовых отношений в системе общего среднего образования на основе HR-менеджмента: эмпирический анализ.....	284
Турикова Лазокат Машрабовна	
Pedagoglarning huquqiy maqomi hamda global kompetensiyalar bilan bog'liq muammo va yechimlar.....	296
Javohir Baxtiyorovich Shukurov	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida og'zaki nutqni rivojlantirishning kommunikativ yondashuv asoslari.....	305
Holikulova Feruza Xasanovna	
Talabalarda internet va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishning agressiv xulq-atvorga ta'siri.....	309
Tosheva Sayyora Raxmonqulovna	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning nazariy asoslari.....	314
Nurmatova Iroda Toxtasinovna, Qutlimuratova Dilnoza Oybek qizi	
O'quv materiallarini didaktik prinsiplar asosida bayon qilishning nazariy-amaliy asoslari.....	318
Turdiyeva Navruza Sheraliyevna	
Raqamli va globallashtirilgan muhitda maktabgacha yoshdagi bolalarda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini rivojlantirish.....	323
Avazova Xidoyat Zafar qizi	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida badiiy asar tahlil qilish kompetensiyasini shakllantirish orqali o'quvchilar nutqini boyitish ("Bog'bon va nihol" rivoyati misolida).....	327
Normurodova Nigora Abdusattorovna, Abduxalilova Mohinur To'raqul qizi	
Qoraqalpog'iston cho'l yaylovlarning holatiga katta qumsichqonlar ta'sirini baholash.....	331
Adilbayeva Genjexan	
O'zbekiston zaminida uyg'onish - renessans hodisasining yuz berishi: shakllanishi, musulmon va insoniyat dunyosi taraqqiyotidagi o'rni.....	335
Choriyev Mirjalol Baxtiyor o'g'li	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining ekologik kompetentligini badiiy-loyihaviy faoliyat orqali rivojlantirish metodikasi.....	340
Istamov Zavqiddin Sa'dulloevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida fonetik kompetensiyani rivojlantirish orqali orfoepik va orfoepik bilimlarni shakllantirish.....	344
Mamasidikova Naima Toxirjon qizi	
Talabalarining mustaqil o'qish va o'rganish kompetensiyalarini rivojlantirishning metakognitiv aspektlari.....	348
Mirsobitova Parvina Bahodir qizi	
Sun'iy intellekt vositasida talabalarining axloqiy-estetik madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari..	351
Muminov Zokir Sharop o'g'li	
Ta'lim muhitining o'quvchilarning emotsional holatiga ta'siri.....	354
Nurmatov Nurhayot Nurziyat o'g'li, Otaqurbonbova Nigina Rustam qizi	
STEAM yondashuvi asosida o'simliklar fiziologiyasi fanida o'quv mazmunini didaktik qayta tashkil etish xususiyatlari.....	358
Xoliqulova Gulchehra Alimardon qizi	
Особенности развития эмоционального интеллекта у детей дошкольного возраста.....	363
Мирзаева Наргиза	
Inklyuziv ta'limni tashkil etishning pedagogik asoslari.....	367
Abdanbekova Nilufar Rixsiyevna	
O'qituvchining pedagogik mahoratini takomillashtirish va uni rivojlantirish omillari.....	370
Ismailova Shaira Ferdausovna	
Maktab o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirishning pedagogik asoslari (8–9-sinflar asosida)..	373
Norxo'jayeva Lobar Nuriddin qizi	
Inkluziv ta'limda pedagoglarning mahorati va pedagogik innovatsiyalar.....	378
Raxmonova Gullola Shavkatovna	
The Impact of Collaborative Writing Activities on EFL University Students' Essay Writing Skills: A Classroom-Based Study.....	382
Shovkiewa Munisa Shonazar kizi	

ChatGPT va generativ AI vositalarining o'quv jarayonidagi didaktik imkoniyatlari.....	386
<i>Sotivoldiyev Shohruhmirzo Abdumalik o'g'li</i>	
O'qituvchi shaxsining pedagogik etikasi va kasbiy madaniyati.....	390
<i>Sultonova Nargiza Nigmatovna</i>	
Raqamli transformatsiya sharoitida talabalarning media savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari.....	393
<i>Zaxiriddinova Shaxlo, Nurova Manzura, Murodova Fayoza</i>	
Talabalar matematik tafakkurini rivojlantirishda analizdan masalalar yechish strategiyalari	397
<i>Zaxiriddinova Shaxlo, Tuffiyeva Roziya, Ismatullayev Javohir</i>	
Роль социальной компетенции в процессе интенсивного когнитивного развития	402
<i>З. Ф. Азизова</i>	
Роль научного знания в повышении качества образования	406
<i>Сагатова Диёра Абдулазиз кизи</i>	
Методы использование информационных технологий в научном исследовании качества образования в ВУЗе.....	409
<i>Уразова Марина Батыровна, Туленова Карима Жандаровна, Генжебаева Кундуз Саламат кызи</i>	
Академический стресс и формирование механизма “самообвинения” у студентов.....	412
<i>Хошимова Дилорам Анваровна, Немаджанова Наргиза</i>	
OTM, mahalla va oilalarda barqaror ma'naviy-axloqiy muhitni takomillashtirish tizimi.....	416
<i>Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich, Abdilaxatov Zafar Abdigapirovich</i>	
O'smirlar deviant xulq-atvori shakllanishida ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik bosh omil sifatida.....	421
<i>Olliberdiyeva Buoysha Baxromjon qizi, Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi</i>	
Oliy ta'limda tasviriy va amaliy san'at integratsiyasining zamonaviy pedagogik metodlari (Buxoro amaliy san'ati misolida).....	426
<i>Abdullayev Suxrob Sayfullayevich</i>	
STEAM texnologiyalari va uning qo'llanilishi	431
<i>Atenov Jandarbek Dayrabay o'g'li</i>	
Deviant xulq shakllanishining biopsixologik faktorlari.....	435
<i>Ro'ziqulova Sevinch Ubaydullo qizi, Tohirova Go'zal Davronbek qizi</i>	
Эмоциональная устойчивость как психологический фактор развития профессиональной компетентности будущих педагогов	438
<i>Рафиев Фарход Акилович</i>	
Pedagog kadrlarni innovatsion faoliyatga tayyorlashni boshqarish tizimini takomillashtirishning metod va mexanizmlari.....	441
<i>Aziboyev Shuhrat Olimovich</i>	
Bola nutqi buzilishlarining psixologik sabablari.....	445
<i>Xadicha Kamalova, Ziyodullo Elov</i>	
O'quvchilarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish orqali tanqidiy fikrlash va mustaqil o'qish ko'nikmalarini shakllantirish	449
<i>Xolmatova Sabohat Ilhomovna</i>	
O'qish savodxonligi darslarida xalqaro baholash tadqiqoti topshiriqlaridan foydalanish	453
<i>Boychayeva Sharifa Saidkulovna</i>	
Формирование иноязычной коммуникативной компетенции с помощью задания “диктоглосс”	458
<i>Касымова Феруза Суннатовна</i>	
Ta'lim paradigmalarining evolyutsiyasi va zamonaviy tendensiyalari	463
<i>Abdug'aniyeva Shaxzoda Shuxrat qizi</i>	
O'qish savodxonligi darslarida badiiy va ilmiy-ommabop matnlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari	467
<i>Ostonova Madina Furqat qizi</i>	
Milliy cholg'u sozlar va ularning o'ziga xos xususiyatlari	471
<i>Raimjonov Sunnatulla O'ktamovich</i>	
Forsayt pedagogikasi asosida talabalarning kreativ va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning amaliy jihatlari	475
<i>Dushaboyeva Dinara Bahrom qizi</i>	

Sun'iy intellekt yordamida individual o'qish yo'nalishini yaratish	479
<i>Irgasheva Madina Irgashovna</i>	
Ahmad al-Farg'oniyning hayot yo'li va ilm-fanga qo'shgan hissasi	484
<i>Temirov Nabijon Solievich, Mo'sajonova Gulxumor Abduhalim qizi</i>	
Data-Driven yondashuv asosida o'quvchilarning jismoniy rivojlanishini monitoring qilish va prognozlash modeli	487
<i>Valiyev Jasurbek Saydullo o'g'li</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim berishga tayyorlash mexanizmlari	491
<i>Axmedova Orzigul Tulqinovna</i>	
Mustaqil ish – ta'lim sifatini oshirish mezonidir	498
<i>Erkayev Elmirza Temirovich</i>	
Kasbiy tayyorgarlik jarayonida talabalarda kreativlikni rivojlantirishning psixologik shartlari.....	503
<i>Qobulov O'mirbek Azamat o'g'li</i>	
Kiberbullin onlyn tahdid va uning o'smir xulq-atvoriga ta'siri	509
<i>Saloxiddinova Xumora Mamamrayim qizi, Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi</i>	
Yosh voleybolchi qizlarning muvozanat saqlash qobiliyatini oshirish	514
<i>Saparboyeva Muhayyo Farhod qizi</i>	
Talabalarda kasbiy kreativ kompetensiyalarini shakllantirishni psixologik pedagogik jihatlari	517
<i>Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi, Sharipova Feruza Xo'jamurod qizi</i>	
O'quv bilish faolligi tushunchasining pedagogik-psixologik mohiyati.....	520
<i>Sattarova Gulinoza Salim qizi</i>	
Voleybol sport turini o'rgatish va uning mohiyati.....	523
<i>Turg'unov Baxtiyor O'rolovich</i>	
Malakali sportchilarni texnik tayyorgarligiga zamonaviy texnologiyalardan foydalanish yo'llari	526
<i>Eryigitov Dilshod Xolboyevich</i>	
Digitalization as a Driver of Inclusive Education: Enhancing Accessibility, Equity, and Learning Outcomes	529
<i>Muhabbat Nazaraliyevna Toshmurodova</i>	
Digital Transformation of HRM in Higher Education: Evidence from Uzbekistan	534
<i>D. Umirova</i>	
Bo'lajak logopedlarni og'ir nutq nuqsonli bolalar bilan ishlashga tayyorlashning integrativ metodikasi	538
<i>Achilova Sevara Djasirkulovna</i>	
Refleksiv o'qitish texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari.....	542
<i>Uzoqboyev Xojakbar Qobuljon o'g'li</i>	
Dasturlashtirilgan ta'lim vositalari asosida bo'lajak muhandislarning mustaqil ta'limini tashkil etish metodikasi.....	546
<i>Sharipova Nodira Ilxom qizi</i>	
Digital Platforms and Tools Used in Engineering Education (Solid Edge, Solidworks, Fusion 360, ETC.) ...	552
<i>Umirov Ilkhom Iskandar ugli</i>	
Kognitiv og'ishlar va fanatizm: nazariy tahlil va talabalar o'rtasida empirik tadqiqot	556
<i>Shohruh Shodiboyev</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv-pragmatik kompetensiyalarini rivojlantirish bosqichlari...	562
<i>To'rabekova Aziza Mirzabek qizi</i>	

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINF O'QITUVCHILARINING KOGNITIV-PRAGMATIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH BOSQICHLARI

To'rabekova Aziza Mirzabek qizi

Guliston davlat pedagogika instituti

"Boshlang'ich ta'lim metodikasi" kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada kognitiv-pragmatik kompetensiya tushunchasining nazariy asoslari hamda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv-pragmatik kompetentligini rivojlantirishga oid xorijiy olimlarning ilmiy qarashlari tizimli va tahliliy jihatdan o'rganilgan. Tadqiqot jarayonida kognitiv va pragmatik yondashuvlarning o'zaro bog'liqligi, kommunikativ faoliyatdagi lingvistik va ekstralingvistik omillarning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ shaxs sifatida shakllanishida funksional-semantik tahlil, modellashtirish va kompetensiyaviy yondashuvning o'rni ilmiy manbalar asosida tahlil qilingan. O'rganilgan nazariy ma'lumotlar asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv-pragmatik kompetensiyalarini rivojlantirish bosqichlari ishlab chiqilib, ularning pedagogik samaradorligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: kognitiv, pragmatika, modellashtirish, lingvistik shakl, ekstralingvistika, fragment, korrelyatsiya, yondashuv, komponent, funksional-semantik tahlil, kommunikativ shaxs.

Abstract: This article systematically and analytically examines the theoretical foundations of cognitive-pragmatic competence and the scientific views of foreign scholars regarding the development of cognitive-pragmatic competence among future primary school teachers. The study highlights the interrelation between cognitive and pragmatic approaches, as well as the significance of linguistic and extralinguistic factors in communicative activity. Furthermore, the role of functional-semantic analysis, modeling, and the competency-based approach in shaping future teachers as communicative personalities is analyzed on the basis of scholarly sources. Based on the studied theoretical data, stages for the development of cognitive-pragmatic competencies of future primary school teachers were developed, and their pedagogical effectiveness was substantiated.

Key words: cognitive, pragmatics, modeling, linguistic form, extralinguistics, fragment, correlation, approach, component, functional-semantic analysis, communicative personality.

Аннотация: В данной статье систематически и аналитически исследованы теоретические основы когнитивно-прагматической компетентности, а также научные взгляды зарубежных ученых на развитие когнитивно-прагматической компетентности будущих учителей начальных классов. В ходе исследования раскрыта взаимосвязь когнитивного и прагматического подходов, а также значение лингвистических и экстралингвистических факторов в коммуникативной деятельности. Кроме того, на основе научных источников проанализирована роль функционально-семантического анализа, моделирования и компетентностного подхода в формировании будущего учителя как коммуникативной личности. На основе изученных теоретических данных разработаны этапы развития когнитивно-прагматических компетенций будущих учителей начальных классов и обоснована их педагогическая эффективность.

Ключевые слова: когнитивный, прагматика, моделирование, лингвистическая форма, экстралингвистика, фрагмент, корреляция, подход, компонент, функционально-семантический анализ, коммуникативная личность.

KIRISH

Zamonamizning muhim shartlaridan biri bo'lgan ilm-fan rivoji va ishlab chiqarishdagi ulkan o'zgarishlar tufayli kelib chiqayotgan talablar ta'lim sohasi oldiga yangi vazifalarni qo'yimoqda. Bugungi kunda xalqimiz hayotida buyuk o'zgarishlar sodir bo'ldi. Barcha jabhada, jumladan, iqtisodiy, madaniy, ilmiy, sog'liqni saqlash, ayniqsa, ta'lim sohasidagi hech kimning hayoliga ham kelmagan mislsiz o'zgarishlar, rivojlanishlar yuz berdi. Oliy ta'limi sohasida olib borilayotgan tub islohitlar o'z samarasini bermoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli Farmoni, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-apreldagi "Umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining Davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risida" 187-sonli qarori, "Ta'lim to'g'risida"gi 2020-yil 23-sentabrdagi O'RQ-673-sonli qonunining qabul qilinishi va boshqa tegishli me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirish soha vakillarining oldiga bir qator vazifalarni qo'yadi.

Mazkur maqola bugungi kunda dolzarb muammoladan bo'lgan kognitiv-pragmatik kompetensiya tushunchasi va bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv-pragmatik kompetensiyalarini rivojlantirish bosqichlarini atroflicha yoritib berishni aqsad qilgan. Bu borasida 'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv-pragmatik kompetensiyalarini rivojlantirish bosqichlarining ishlab chiqilganligi maqolaning yutug'i bo'ldi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kognitiv-pragmatik kompetentlikni modellashtirish jihatlari, nutq aktlari nazariyasi nuqtai nazaridan muloqot qilish jarayoni situatsiyasi Borkin, Reynxart¹, Braun va Levinson², Freyzer³, Goffman⁴, Formanovskaya⁵lar tomonidan taqdid qilingan. Lingvistik shaklni o'rganish kommunikativlikning ekstralingvistik parametrlari xilm-xilligi nutqning to'liq ma'nosini ochib berishda fragment va korrelyatsiyaning farqli jihati I.M.Kobozova⁶ va Kolshanskiylar⁷ tomonidan o'rganilgan.

Kommunikativlik va muloqot yuritish, tinglovchi va so'zlovchi o'rtasidagi uyg'un munosabat, shular barobarida nutq harakatga keladi.

"Kognitivlik va pragmatika lingvistik jarayonlarda o'sib borishi va unga muayyan ehtiyojning borligi hamda ularga motivlar berilishi, maqsadlarga yo'naltirilishi asoslanib borishi kerak"⁸, - deysi Yu.V.Tufanova.

Kognitiv-pragmatik yondashuvlarda ko'plab omillar mavjudligi yuzasidan G. M. Kostyushkina⁹ fikr-mulohazalar bildirib o'tgan.

Kognitiv va pragmatik kompetentlikni kompleks tizimli tarzda tahlilni oshirish, shunga taalluqli nazariyalarni tanqidiy o'rganib, mantiqiy munosabat bildirish, og'zaki va yozma nutq malakalarida uning xususiyatlarini yorqin aks ettirish, kommunikatsion jarayonda shaxs va fikr erkinligiga e'tibor qaratish, muloqot sharoitini aniqlash, uning imkoniyatlarini o'rganishdan iborat.

Kognitiv-pragmatik kompetentlikni rivojlantirish modeli tavsifi va undagi komponentlar nutqni qabul qiluvchi va suhbatdosh mushohadasi munosabatlarida strukturaviy bog'liqlik zarur.

Kognitiv-pragmatik kompetentlik komponentlari va uning funksional semantik tahlili, uni modellashtirish usullari ilmiy qarash, nutqning konseptual asoslarini talqin qilish dolzarbligicha qolmoqda. Bunda tushunchalar, atamalar, terminlar izohi, glossariylar yaratish samarali bilishni amalga oshirishning istiqbollari, muloqot qilishning psixo-emotsional va mativatsion holati, idrok va tushunish, informatsiyani tanlash va uni qayta ishlashni o'z ichiga oladi. Biz modelimizni T.A.van Deykning¹⁰ "Kommunikativ-kognitiv pragmatika" nomli modeliga tayandik.

S.S.Taxtarovanning fikriga ko'ra kommunikativ shaxs - bu modellashtirilgan ma'lum bir mavhum konstrukt-siya insonning kommunikativ xulq-atvorini tahlil qilish natijasi¹¹.

P.Yu.Zolotovning fikriga ko'ra kommunikativ bosqichda o'quvchilar funksional aniqlash uchun pragmatika asosiy, izohli, parallel va nutq belgilari kabi bir qancha qidiruv mashqlarini bajarishlari mumkin.

1 Borkin A., Reinhart S.M. "Excuse me and I'm sorry"// TESOLQuartely. 1978. № 12 (1).

2 Brown. P., & Levinson. S., Universals in Language usage: Politeness phenomena. In E. N. Goody (Ed.), Questions and politeness: Strategies in social interaction, 8(1978), 56-289. (Cambridge: Cambridge University Press).

3 Fraser, B., & Nolen, W. (1981). The Association of Deference with Linguistic Form. International Journal of the Sociology of Language, 1981

4 Goffman, E. (1971) The Presentation of Self in Everyday Life. Pelican Books, London.

5 Формановская Н.И. Русский речевой этикет: лингвистический и методический аспекты. М.: 1982.

6 Кобозева И.М. Теория речевых актов как один из вариантов теории речевой деятельности, Новое в зарубежной лингвистике, 1986.

7 Контекстная семантика / Г. В. Колшанский . - 2-е изд., стер . - М. : Эдиториал УРСС, 2005 . - 152 с. - (Лингвистическое наследие XX века) . - ISBN 5-484-00096-3 .

8 Туфанова Ю.В. Коммуникативная ситуация извинения: когнитивно-прагматический подход. авто.реф. Иркутск-2010, с 4.

9 Костюшкина Г.М. Концептуальная систематика языка, речи и речевой деятельности как объект лингвистики. Язык. Культура. Коммуникация. 2009.

10 Дейк Т.А. ван. Язык. Познание. Коммуникация. - М.: Прогресс, 1989. с-69.

11 Тахтарова С.С. Категория коммуникативного смягчения: (когнитивно-дискурсивный и этнокультурный аспекты) / Волгогр. гос. ун-т. - Волгоград, 2010,

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Aloqa bosqichi o'z ichiga quyidagi turdagi vazifalarni oladi: yozma ravishda rollarni taqsimlash bilan juftlikda spontan suhbat (ijtimoiy tarmoqlar va messenjerlardan foydalangan holda) juftliklarda spontan suhbatni amalga oshirish orqali pragmatik bilimlari rivojlanadi¹².

M.Canale¹³ tomonidan takomillashtirilgan model to'rtta komponentni o'z ichiga oladi: grammatik, sotsiolingvistik, nutq va kompensatsiya.

Shu o'rinda biz ham ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish va nazariy ma'lumotlarning amaliyotdagi holatidan kelib chiqib, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv-pragmatik kompetensiyalarini rivojlantirish bosqichlarini ishlab chiqdik.

Bo'lajak o'qituvchilarning kognitiv-pragmatik kompetensiyalarini rivojlantirish bosqichlari quyidagilardan iborat:

Birinchi bosqich. Tushunish bosqichi - bu bosqichda bo'lajak o'qituvchilarning kognitivligini oshirish va tildagi lisoniy birliklar va pragmatik hodisalarning mohiyatini tushunishlari uchun nazariy ma'lumotlar taqdim etish.

Ikkinchi bosqich. Loyihalash bosqichi - talabalardagi kognitiv-pragmatik kompetensiyalarni rivojlantirish uchun loyiha ishini tashkil etish va hamkorlikda mavzuning muhokamasini va natijasini belgilash.

Uchinchi bosqich. Baholash mezonlari bilan tanishtirish bosqichi - bunda ta'lim jarayoni subyektlarining o'quv darsliklari va turli metodik ta'minotdagi kognitiv-pragmatik kompetensiyalar rivojiga oid o'quv-ta'limiy vositalar qay darajada berilganligini diagramma asosida ko'rsatib berishni uyga vazifa sifatida berish.

To'rtinchi bosqich. Lingvistik bosqich - loyiha yaratish jarayonida talabalardagi lingvistik bilimlarni sinovdan o'tkazish va ularni baholash.

Biz tomonimizdan ishlab chiqilgan bosqichlar talabalarining kognitiv-pragmatik kompetensiyalarining rivojlanganligini aniqlash maqsadida grammatik-kommunikativ mashq va topshiriqlar ishlab chiqilishi va ularni baholashda baholash mezonlarida berilgan nazariy va amaliy bilimlarini nutqida qo'llashni yuqori saviyaga olib chiqish strategiyalari o'z ifodasini topgan.

O'qish malakasini egallash ancha murakkab jarayon bo'lib, uni shakllantirish uzoq vaqtni talab etadi.

Ruhshunos olim T.G.Yegorov o'zining "Очерки психологии обучения детей чтению" nomli asarida o'qish malakalarini shakllantirish jarayonini uch bosqichga ajratadi: analitik bosqich, sintetik bosqich va avtomatlashgan bosqich.

Analitik bosqich savod o'rgatish davriga to'g'ri keladi, bunda so'zni bo'g'in-harf tomonidan tahlil qilish va bo'g'inlab o'qish malakasi shakllantiriladi.

Sintetik bosqich uchun so'zni sidirg'a o'qish xarakterlidir; bunda so'zni ko'rish orqali idrok qilish va uning talaffuzi so'z ma'nosini anglash bilan asosan mos keladi. O'qish so'z ma'nosini idrok qilish bilan amalga oshadi. O'quvchilar sintetik bosqichga 3-sinfda o'tadilar. Bundan keyingi yillarda o'qish avtomatlasha boradi¹⁴, deb ta'kidlanadi K.Qosimova boshchiligidagi yozilgan "Ona tili o'qitish metodikasi" darsligida.

TAHLIL VA NATIJALAR

Professor Asqar Zunnunov o'qitishning mazmuni va usullari haqida fikr yuritib, o'quvchilarning oldin bilimlarni o'zlashtirishiga, so'ng yod olishlariga e'tibor berilishi ta'lim jarayonida izohli o'qish deb nomlanganini ta'kidlaydi.

Demak, izohli o'qish deb o'ylashga, his qilishga, asarni to'liq idrok qilishga, o'qilganning mazmunini o'zlashtirishga olib keladigan o'qishga aytiladi. Izohli o'qish asar mazmunini tushunishni asardagi muhim fikrni, yozuvchi ilgari surayotgan g'oyani anglashni ta'minlaydi.

Izohli o'qish quyidagi tamoyillarga to'liq amal qilingandagina muvaffaqiyatli bo'ladi:

1. O'qishni hayot bilan bog'liq holda tashkil etish.
2. O'qishning ongli va ta'sirchan bo'lishi uchun o'quvchilarning hayotiy tajribalariga, taassurotlariga asoslanish.

12 Золотов П.Ю. Формирование прагматической компетенции студентов на основе корпусных технологий. авто.реф. Тамбов-2020.

13 Canale M. From communicative competence to communicative language pedagogy // Language and Communication. London :Longman, 1983. P. 2-27.

14 K. Qosimova, S.Matchonov, X. G'ulomova, Sh. Yo'ldosheva, Sh. Sariyev. Ona tili o'qitish metodikasi- T.: "NOSHIR", - 2009, 74-b.

3. O'qishni ko'rgazmali tashkil qilish, tabiatga, tarixiy joylarga ekskursiyalar uyushtirish, hayvonot olami va o'simliklar dunyosini kuzatish, rasmlar, jadvallar, predmetlar bilan tanishtirish hamda matnii o'quvchining ifodali o'qishi tarzida olib borish.

Boshlang'ich sinf o'qish darslarida asosan she'rlar, masallar, ertaklar, hikoyalar, afsonalar, maqol va topishmoqlar, ilmiy-ommabop asarlar o'qib o'rganiladi. Tabiiyki, ularning har biri o'ziga xos shakl, uslub va mazmunda yaratiladi. Shuning uchun ham har bir janrga mansub asarlarni o'ziga xos usulda o'qib o'rganish taqozo qilinadi. Bunda albatta, innovatsion metodlar, didaktik materiallar va multimedia vositalaridan o'rinli foydalanish darsning mazmunli va qiziqarli o'tishiga o'zining ijobiy ta'sirini ko'rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

xulosa o'rnida shuni aytishimiz munkinki, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kognitiv-pragmatik kompetensiyalarni rivojlantirishda uning tarkibiy komponentlarini tilning leksik, grammatik, morfologik va sintaktik birliklar yig'indisini va jamlanmasini muvofiq tarzda keltirish asosidir.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv-pragmatik kompetentligini rivojlantirishni takomillashtirishda ulardagi kognitiv nazariyani tushunish, uni nutqida o'rinli qo'llash va ularda shu bo'yicha tafakkur paydo bo'lishiga erishish, lisoniy sathlarning pragmatik jihatini anglash, zamonaviy, innovatsion metodlar asosida o'quv mashg'ulotlarini tashkil etish, dars davomida talabalarning o'quv materiali asosidagi subyektiv fikr-mulohazalarini va mantiqiy, tanqidiy xulosalarini tinglash va tahlil qilish, ularni umumlashtirish, jamlashga bo'lgan qobiliyatlarini o'stirish, tildagi pragmatik hodisalar va belgilar mazmunidan kelib chiqib, kognitivlikni ta'minlash hamda nutqning kommunikativ sifatlaridan tashkil topgan vazifalar bo'yicha topshiriqlar ishlab chiqishdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Borkin A., Reinhart S.M. "Excuse me and I'm sorry"// TESOLQuartely. 1978. № 12 (1).
2. Brown. P., & Levinson. S., Universals in Language usage: Politeness phenomena. In E. N. Goody (Ed.), Questions and politeness: Strategies in social interaction, 8(1978), 56-289. (Cambridge: Cambridge University Press).
3. Canale M. From communicative competence to communicative language pedagogy // Language and Communication. London :Longman, 1983. P. 2–27.
4. Fraser, B., & Nolen, W. (1981). The Association of Deference with Linguistic Form. International Journal of the Sociology of Language, 1981.
5. Goffman, E. (1971) The Presentation of Self in Everyday Life. Pelican Books, London.
6. K. Qosimova, S.Matchonov, X. G'ulomova, Sh. Yo'ldosheva, Sh. Sariyev. Ona tili o'qitish metodikasi- T.: "NOSHIR", - 2009, 74-b.
7. Дейк Т.А. ван. Язык. Познание. Коммуникация. - М.: Прогресс, 1989. с-69.
8. Золотов П.Ю. Формирование прагматической компетенции студентов на основе корпусных технологий. авто. реф. Тамбов-2020.
9. Кобозева И.М. Теория речевых актов как один из вариантов теории речевой деятельности, Новое в зарубежной лингвистике, 1986.
10. Контекстная семантика /Г. В. Колшанский . - 2-е изд., стер. - М. : Эдиториал УРСС, 2005. - 152 с. - (Лингвистическое наследие XX века) . - ISBN 5-484-00096-3 .
11. Костюшкина Г.М. Концептуальная систематика языка, речи и речевой деятельности как объект лингвистики. Язык. Культура. Коммуникация. 2009.
12. Тахтарова С.С. Категория коммуникативного смягчения: (когнитивно-дискурсивный и этнокультурный аспекты) / Волгогр. гос. ун-т. - Волгоград, 2010.
13. Туфанова Ю.В. Коммуникативная ситуация извинения: когнитивно-прагматический подход. авто.реф. Иркутск-2010, с 4.
14. Формановская Н.И. Русский речевой этикет: лингвистический и методический аспекты. М.: 1982.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.